

ABSTRACT

The article discusses modern methods of digital transformation in teaching foreign languages for law enforcement specialties. The features of using digital platforms, mobile applications, interactive methods and artificial intelligence in the educational process are analyzed. Practical recommendations for the effective implementation of technologies to improve the level of foreign language proficiency are highlighted. The possibilities of Moodle, MIA: Education for creating internal training courses for higher education institutions. It is emphasized that the creation of simulation trainings for real situations (negotiations with foreign colleagues or witnesses) used in police activities is effective for training spoken language. It is noted that the sectoral police terminology contains highly specialized service, legal, military, and medical terms. The author emphasizes the use of simulators for situational modeling with foreign languages (during detention or investigation). The translation and adaptation of terms is an important step to ensure effective communication between police units in different countries.

Keywords: digital transformation, foreign languages, law enforcement, interactive learning, artificial intelligence, educational technologies.

УДК 316.6

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-5-34

Наталія КОМИХ[©]

кандидат соціологічних наук, доцент
(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м.Дніпро, Україна)

ДУАЛЬНА ОСВІТА В ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Здійснено аналіз дуальної форми освіти як форми навчання в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання в умовах війни. Концептуалізовано поняття дуальної освіти та окреслено основні її базові положення та особливості. Для підтвердження теоретичних положень стосовно запровадження дуальної освіти в системі підготовки поліцейських проведено неструктуроване інтерв'ю учасників освітнього процесу – здобувачів, викладачів, роботодавців. Інформанти зазначили позитивні можливості та ризики впровадження дуальної освіти в системі підготовки поліцейських. З'ясовано, що дуальні освітні програми можуть бути впроваджені в ЗВО із специфічними умовами навчання, але практична реалізація потребує суттєвої підготовки та адаптації до специфіки роботи поліцейського та умов воєнного стану.

Ключові слова: дуальна освіта, поліцейський, стейкхолдери, заклади із специфічними умовами навчання, освітня програма, програмні результати навчання, освітні компетенції.

Постановка проблеми. Актори модернізації освітнього процесу, що полягає у пошуці інноваційних форм навчання, все частіше апелюють до актуалізації питання запровадження дуальної освіти, зокрема в закладах зі спеціальними умовами навчання. Сьогодні в Україні продовжується період змістовних та послідовних змін, закладених реформою правоохоронних органів з 2014 р. Значно уповільнила цей процес війна, адже організація освітнього процесу в умовах війни має структурні, інституційні та соціально-психологічні особливості. Тож підготовка висококваліфікованого поліцейського є найактуальнішим питанням для суспільної політики превентивних дій, забезпечення охорони прав людини, дотримання правопорядку, верховенства права, підвищення рівня довіри до представників правоохоронних структур. Успішність роботи в цьому напрямі багато в чому залежить від вміння враховувати зарубіжний досвід підготовки поліцейських та впроваджувати найбільш ефективні досягнення і методики.

Увага до оновлення методик підходу до організації та змісту освіти пов'язана із суттєвими трансформаціями глобального суспільного порядку. В світі стрімко розгортається епоха революцій не тільки технологічного характеру – в засобах

виробництва, а і ментального – виробництва, споживання значень, емоцій. Оскільки характер поточних перетворень до кінця не зрозумілий, то мова йде про глибинні трансформації у двох основних сферах: технологічній та інформаційній. Усі інші суспільні процеси (віртуалізації, візуалізації, цифровізації) є похідними від зазначених. У технологічній сфері інновації пов'язані з розвитком цифрових технологій, штучного інтелекту, роботизації в діяльності поліції, зокрема в інформаційній сфері (об'єкти та суб'єкти відтворення інформаційних потоків, «розмиття» експертності, символізація та маніпуляція значеннями, інформаційні війни).

Отже, суспільства змінюються та вимагають суттєвих змістовних та інструментальних, інституційних трансформацій освіти, зокрема в аспекті посилення практичної складової у набутті компетенцій та програмних результатів навчання. Саме впровадження дуальної освіти є напрямом, що дозволяє моделювати варіанти практичної підготовки здобувачів освіти.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. У сучасній закордонній науковій літературі триває дискусія про специфіку, ефективність та проблеми впровадження дуальної форми освіти в навчальних закладах. У цьому напрямі фундаментальними є дослідження німецьких вчених, як-от: Г. Хофштеттер, В. Тутліс, Х. Зайберт, К. Клейнерт. В Україні наукові дискусії про дуальну освіту в межах професійної освіти, а потім і вищої стартували на початку 2000-х років як результат пошуку можливостей удосконалення практичної складової освіти кваліфікованого фахівця. Аналізу європейського досвіду впровадження дуальної освіти, методологічним підходам до організації підготовки професійних фахівців за дуальною формою присвятили свої праці, зокрема, такі вчені: О. Кайтановська, У. Мілл, М. Дернава, В. Новік, Ю. Корягін, О. Давліканова, О. Гиллон, Л. Колісник, Н. Момот, Л. Марценюк та ін. Нечисленними є публікації, що стосуються запровадження дуальної форми в закладах освіти із специфічними умовами навчання в умовах війни, що потребує подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Мета статті – розглянути та визначити сильні та слабкі сторони дуальної освіти в закладах зі специфічними умовами навчання в умовах війни. Кейс, що буде підданий аналізу, стосується підготовки поліцейських. Адже сучасний освітній простір фахівця з правоохоронної діяльності змістовно розгортається в межах дискурсу community policing, оскільки поліцейський у своїй діяльності максимально наближений до громади, соціума. Значущим елементом навчання в цьому напрямі є практична складова у формі дуальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Термін «дуальна освіта» з'явився в педагогічному дискурсі Німеччини в 60-х роках минулого століття. Мова йшла про покращення професійної освіти шляхом налагодження соціального партнерства між закладами середньої та вищої освіти та підприємствами. Звичайно, наголошувалось на економічних ефектах запровадження такої форми освіти та покращенні змісту освіти з орієнтацією на інновації та практику. Досвід Німеччини в адаптованій до соціально-економічної специфіки тієї чи іншої країни формі було застосовано в Канаді та низці європейських країн [1]. В Україні впровадження дуальної форми освіти розпочалося з наказу Міністерства освіти і науки України № 298 від 16.03.2015 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Професійна підготовка кваліфікованих робітників з використанням елементів дуальної системи навчання» на базі закладів професійно-технічної освіти» [3]. В 2018 р. з'являється розпорядження Кабінету Міністрів № 660-р, що затвердило Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Згідно з концепцією в період 2020–2030 рр. повинні бути запроваджені кластери дуальної освіти на базі конкурентоспроможних ЗВО та зацікавлених роботодавців, у тому числі правоохоронної сфери [4]. Зараз в Україні здійснюють підготовку здобувачів в умовах дуальної освіти за напрямками аграрної, банківської, виробничої галузей та ІТ-сфери. Проте слід відмітити, що масштаби розгортання доволі невеликі, що спричинено війною. Проблеми такого стану пов'язують насамперед із матеріальними можливостями університетів, відповідною технічною базою та запровадженням дистанційної освіти.

Важливу та потужну роботу із запровадження дуальної освіти в Україні здійснюють вчені та одночасно посадовці Міністерства освіти та науки України О. Шаров (генеральний директор директорату фахової передвищої, вищої освіти Міністерства освіти та науки України), Ю. Рашкевич (член Національного агентства кваліфікацій, член Національної команди експертів з реформування вищої освіти в Україні). Важливим

напрямом роботи вчених є запровадження публічного майданчика для обговорення специфіки дуальної освіти за галузями знань, проведення дослідження та аналізу вже напрацьованого досвіду, підготовка підґрунтя для законодавчої підтримки діяльності всіх суб'єктів дуальної освіти.

Отже, дуальна форма освіти – це спосіб здобуття освіти на основі договору, що передбачає поєднання навчання здобувачів у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах, організаціях для набуття певного практичного досвіду та рівня кваліфікації. Ця система передбачає теоретичне навчання в закладі освіти та отримання практичних навичок в умовах реальної професійної діяльності. Ключовим є наголошення на навчанні в умовах як університету, так і реальної ситуації на підприємстві, в організації, установі.

Дуальна освіта покликана вирішити певні проблеми, що склалися в існуючій українській системі освіти та покращити її, адаптувати до вимог соціально-економічних реалій суспільства. З-поміж основних завдань, що мають бути реалізовані у процесі запровадження дуальної освіти, слід виокремити:

- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці;
- модернізацію освітніх програм із метою приведення їх у відповідність до сучасного змісту професійної діяльності;
- підвищення рівня конкурентоздатності випускників закладів освіти, сприяння зростанню рівня зайнятості молоді;
- для ЗВО із специфічними умовами навчання – зменшення відрахування курсантів за власним бажанням;
- скорочення періоду адаптації випускників до професійної діяльності;
- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання;
- посилення ролі роботодавців та фахових об'єднань у системі підготовки кваліфікованих фахівців.

Із-поміж ключових положень дуальної освіти зазначимо: компетентнісний підхід при розробці освітніх програм, що забезпечується за рахунок здобуття від 25 % до 60 % кредитів під час навчання на робочому місці; заключення договору між ЗВО та роботодавцем, за яким здобувач має змогу навчатися та отримувати заробітну платню; оцінювання результатів навчання роботодавцем та викладачем від ЗВО; право учасника програми на працевлаштування та право роботодавця на конкурсний відбір учасників програми.

Досвід впровадження дуальної освіти в систему підготовки поліцейських в Німеччині детально розглядають у своєму дослідженні Л. Марценюк та О. Груздев [2]. Автори, аналізуючи освітню програму підготовки поліцейських, акцентують, що практична складова навчання дорівнює за три роки майже 40 %. Це достатньо високий показник. Також приділяється суттєва увага кваліфікації викладацького складу. З викладачами, за умови високих показників педагогічної діяльності, укладають контракт на 5 років, а потім він повертається до діючого поліцейського підрозділу. А отже, викладачі є практиками, а не тільки теоретиками.

Для з'ясування можливостей впровадження дуальної освіти при підготовці фахівців правоохоронної сфери нами було проведено зондажне дослідження, що передбачає застосування комплексу методів збору інформації, як-от: спостереження, аналіз документів та опитування. Зокрема, було проведено нестандартизоване інтерв'ю зі стейкхолдерами: всіма учасниками освітнього процесу (здобувачами та викладачами Дніпровського державного університету внутрішніх справ (далі – ДДУВС)) і роботодавцями (поліцейськими – представниками середньої керівної ланки районних, міських та обласних відділів Національної поліції України). Вибірка є структурованою та типізованою, кількість опитаних обмежується насиченістю та повторюваністю відтворюваної ними інформації. Всього опитано п'ятнадцять осіб. Отримана емпірична інформація була проаналізована методом аналітичної індукції.

Слід зауважити, що підготовка фахівців правоохоронної сфери має свою специфіку і, дійсно, передбачає достатньо об'ємну практичну складову на 2 та 3 курсах у вигляді ознайомчої та навчальної практики – загалом 8 кредитів (ОП «Правоохоронна діяльність» ДДУВС). У вітчизняних ЗВО відсутні освітні програми підготовки поліцейських з елементами дуальної освіти. Маємо на увазі конкретні освітні програми та освітні компоненти на різних рівнях вищої освіти. Позитивним моментом є

розповсюдження практик запровадження дуальних лекцій. Однак вони є тільки елементом дуальної освіти і не можуть вважатися її замінником.

Сучасний стан організації освітнього процесу поліцейського є достатньо системно, методологічно та методично грамотно вибудованим, але питання оволодіння практичними навичками роботи залишається актуальним. Про це засвідчили під час проведеного нами інтерв'ю як здобувачі («хотілося б більше практики», «практичних навичок недостатньо», «недостатньо конкретних навичок у роботі»), так і роботодавці. Наприклад, інформант 5 «роботодавець-поліцейський» із досвідом роботи в поліції понад 10 років зазначив: «...дійсно, практичного досвіду недостатньо для випускників. Коли вони приходять вже на роботу, то мають пройти певний час адаптації, нам треба постійно за ними наглядати, що створює певні незручності в роботі та додаткове навантаження».

За допомогою інтерпретації результатів проведеного нами інтерв'ю спробуємо окреслити ситуацію щодо поєднання теоретичного навчання та практики у реаліях української системи підготовки поліцейських. Слід зазначити, що обізнаність усіх учасників дослідження стосовно змісту дуальної форми навчання була достатньо низькою. На початку інтерв'ю виникла необхідність ознайомити їх із ключовими положеннями цієї форми освіти. Усі інформанти погодилися, що дуальна освіта є достатньо ефективною стосовно підготовки сучасного фахівця в різних галузях, проте щодо поліцейських є певні обмеження. Наголосили на тому, що запровадження програми дуальної освіти вимагає ретельної підготовки, котру треба здійснювати не один рік. Як зазначив інформант 2 «викладач ЗВО – поліцейський», це пов'язане зі спеціалізацією: «...можливості запровадження дуальної освіти є цікавим напрямом в осучасненні освіти поліцейського, однак треба зважати на спеціалізацію, наприклад, це важко зробити для фахівців із стратегічного розслідування або кримінальної поліції. А от для патрульних поліцейських така можливість є». Також інформанти наголосили, що є певні ризики впровадження, пов'язані з тим, що освіта за дуальною формою не є масовою, а передбачає залучення кращих курсантів. Зокрема, інформант 4 «викладач ЗВО – поліцейський» зауважив, що: «Дніпровський державний університет внутрішніх справ має досвід, на жаль, невдалий, запровадження освітньої програми з елементами дуальності, що мала назву «2+1». Курсантів було багато, і не всі одразу змогли розпочати роботу, зважаючи на рівень опанування володіння зброєю, рівень практичних знань. Як наслідок, деякі курсанти не змогли пройти підсумкову атестацію». Саме такий досвід потрібно, на нашу думку, враховувати в разі розробки дуальної освітньої програми.

Цікавою вбачається думка, висловлена інформантом 3 «роботодавець-поліцейський», про те, що «в поліції раніше існував так званий інститут наставництва – це нагадує елемент дуальності. Наставник – це той, хто уже на робочому місці фактично навчав специфіки роботи поліцейського, ділився практичним досвідом. Як би повернути таку практику, але важливо, щоб робота була додатково оплачувана, це мотивує». Загалом майже усі учасники інтерв'ю – роботодавці наголосили, що можливості для запровадження дуальної форми підготовки поліцейських є, але необхідно, щоб була гідна оплата роботи як викладачів-практиків, так і самих здобувачів освіти.

Слід зауважити, що в умовах воєнного стану перевагами дуальної освіти є: прискорення періоду адаптації поліцейського до реальних умов роботи, оволодіння практичними навичками, інструментами та методиками виконання функціональних обов'язків. Молодий фахівець має уже чітко розуміти специфіку роботи, умови, а головне, знати, як подбати про власну безпеку та безпеку своїх колег.

Висновки. Отже, розвиток дуальної форми освіти в межах ЗВО зі специфічними умовами навчання, безперечно, є перспективним напрямом, але потребує удосконалення певних механізмів для ефективної підготовки фахівців. Реальність війни значно ускладнює цей процес, адже виконання професійних обов'язків поліцейського набуває подвійного ризику та вимагає посилення уваги і психологічного навантаження. На наш погляд, саме завдяки інноваційній складовій дуальної освіти підготовка фахівців правоохоронної сфери зможе відповідати викликам сучасних трансформацій українського суспільства з урахуванням війни та, відповідно, посилення уваги до безпекової поведінки поліцейського, що має бути реалізовано в законодавчих змінах. У подальшому є перспективи впровадження дуальної форми освіти в систему підготовки поліцейських, але за умови ґрунтовного підготовчого етапу, що передбачає: пошук балансу в освітній програмі між теоретичною і практичною підготовкою; ретельний підбір викладачів-практиків; узгодження обсягу навчального навантаження; перегляд

умов оплати праці; окреслення умов потрапляння на програму, подальшого навчання та працевлаштування; визначення чітких вимог до навчання та викладання в межах програми.

Список використаних джерел

1. Гончар Л. Розвиток дуальної освіти Німеччини в історичному контексті. *Професійна педагогіка*. 2021. № 1 (22). С. 32–40.
2. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб поєднання освіти та практики. *Економіка і держава*. 2021. № 3. С. 58–65.
3. Про проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Професійна підготовка кваліфікованих робітників з використанням елементів дуальної системи навчання» на базі закладів професійно-технічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2015 р. № 298. URL : <http://old.mon.gov.ua/files/normative/20150417/3825/nmo2981.pdf>.
4. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-r#Text>.

Надійшла до редакції 02.12.2024

Прийнято до опублікування 09.12.2024

References

1. Honchar, L. (2021) Rozvytok dualnoi osvity Nimechchyny v istorychnomu konteksti [The development of dual education in Germany in a historical context]. *Profesiina pedahohika*. № 1 (22), pp. 32–40. [in Ukr.].
2. Martseniuk, L. V., Hruzdev, O. V. (2021) Dualna osvita yak zasib poiednannia osvity ta praktyky [Dual education as a means of combining education and practice]. *Ekonomika i derzhava*. № 3, pp. 58–65. [in Ukr.].
3. Pro provedennia doslidno-eksperymentalnoi roboty za temoiu «Profesiina pidhotovka kvalifikovanykh robotnykiv z vykorystanniam elementiv dualnoi systemy navchannia» na bazi zakladiv profesiino-tekhnichnoi osvity [On conducting research and experimental work on the topic «Vocational training of qualified workers using elements of the dual training system» on the basis of vocational education institutions] : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 bereznia 2015 r. № 298. URL : <http://old.mon.gov.ua/files/normative/20150417/3825/nmo2981.pdf>. [in Ukr.].
4. Pro skhvalennia Kontseptsii pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity [On approval of the Concept of training specialists in the dual form of education] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19 veresnia 2018 r. № 660-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-r#Text>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Nataliia Komykh. Dual education in institutions with specific learning conditions in war conditions. The article analyzes the dual form of education as a form of organizing the learn process in higher education institutions with specific training conditions in wartime. It is emphasized that the current state of the organization of the educational process of police officers is sufficiently systematically, methodologically and methodically competently built, but the issue of mastering practical work skills is relevant. The concept of dual education is conceptualized and the main basic provisions and features of dual education are outlined. It is noted that the dual form of education is a method of obtaining education based on a contract, which involves combining the training of applicants in educational institutions with training at workplaces at enterprises, institutions, organizations. This system involves training both in university conditions and in a real situation at an enterprise, organization, institution.

To confirm the theoretical provisions regarding the introduction of a dual system for training police officers, an exploratory study was conducted using an unstructured interview method with participants in the educational process - applicants, teachers, employers. The informants noted the positive opportunities and risks of implementing dual education in the education of police officers. In particular, they emphasized that there are certain risks of implementation related to the fact that education in the dual form is not mass, but involves the involvement of the best cadets. It was found that dual educational programs can be implemented in higher education institutions with specific learning conditions, but practical implementation requires significant preparation and adaptation. The reality of war significantly complicates this process, because the performance of the professional duties of a police officer becomes doubly risky and requires increased attention and mental stress.

Keywords: dual education, police officer, stakeholders, institutions with specific learning conditions, educational program, program learning outcomes, educational competencies.